

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
MAGYAR PÉLDAKÉPTÁR

MOHÁCS HADVEZÉRE

*„Tomori! büszke vezér! mért hagyta el érseki széked; / Nem halt volna hazánk disze,
virága veled.” (Kisfaludy Károly: Mohács)*

◆ A TÖRÖK FENYEGETÉS

A 13. század végén Kis-Ázsiában, a Bizánci Birodalom romjain új, erős muszlim állam jött létre, az oszmán törökök szultanátusa, amely kezdettől igyekezett hódítóként megvetni a lábát Európában. Hadai 1354-ben léptek a Dardanelláknál kontinensünk földjére. A következő évszázadban a székhelyét is Európába, Drinápolyba áthelyező birodalom sorra igázta le a balkáni országokat: uralmuk alá kerültek a szárazföldi görög területek, Albánia, Bulgária. A szervezettség, létszám és haditechnika dolgában is fölényben lévő török hadak 1389-ben Rigómezőnél megsemmisítő vereséget mértek a Szerb Fejedelemség csapataira. 1396-ban győztek a balkáni államok segítségére siető Zsigmond magyar király lovagjai felett, megrohanták Havasalföldet és Moldovát, és a magyar hadak 1444-es várnai vereségének is köszönhetően az egész Balkán felett szilárd uralmat építettek ki. Távlati céljuk Közép- és Nyugat-Európa meghódítása, a Nyugat kapujának, Bécsnek az elfoglalása, a muszlim hit harcos terjesztése volt. 1453-ban bevették Konstantinápolyt, és elérték a kereszténység és a Nyugat védőbástyájának számító Magyar Királyság déli határát. Hunyadi János 1456-ban Nándorfehérvárnál döntő győzelmet aratott felettük,

ezzel jelentősen késleltette a török hódítást. A következő fél évszázadban a törökök nem támadtak (közben inkább Ázsiában viseltek hadat), ám 1520-tól egy új, fiatal, ambiciózus szultán, II. Szulejmán trónra lépésével várható volt, hogy a muszlim hadak döntő rohamra indulnak a gazdasági válságban és politikai anarchiában vergődő, parasztháború által dúlt Magyarország ellen.

KATONAI KARRIERTŐL A FERENCES KOLOSTORIG

Az Abaúj vármegyei kispalotya, Tomori Pál 1475 körül látta meg a napvilágot. Fialon katonának állt a Bornemissza család szolgálatában, majd különféle katonai és igazgatási tisztségeket viselt. A kisebb török betörések idején komoly hadi tapasztalatokat szerzett, 1512-ben pedig királyi követként az isztambuli udvart is megjárta. Fogaras, majd Munkács kapitánya volt, 1518-tól pedig budai várnagyként szolgált. 1520-ban, feltehetően a menyasszonya halála okozta lelki válság miatt lemondott rangjáról, és Esztergomban belépett az obszerváns ferencesek szerzetesi közösségébe.

1521-től kiújult a háború a déli végeken. Mivel tapasztalt hadvezérek alig álltak az ország rendelkezésére, a király és a főurak Tomorit igyekeztek rábírni, hogy a barátcsuhát ismét páncélingre cserélje, ám ő sokáig nem állt kötélnek.

Than Mór: Mohácsi csata, 1856.

Végül VI. Hadrián pápa parancsba adta neki, hogy hagyja ott a kolostort, fogadja el kinevezését Kalocsa érsekévé, és ezzel együtt térjen vissza a hadak élére.

MOHÁCS TRAGIKUS SORSÚ HADVEZÉRE

Tomori lett a déli határ védelmének felelőse. Mivel a királyi kincstár üres, a főurak zöme pedig fukar volt, érseki jövedelméből toborozta a végvári hadakat. Megerősítette Péterváradot és a többi végvárat, 6000 katonájával Szávaszentdemeter környékén több győzelmet is aratott a boszniai török hadak felett. 1526 elején híre ment, hogy maga a szultán indul a török főserег élén Magyarország, közvetve pedig Bécs ellen. A királyi udvar pánikba esett, a hadsereg felkészületlen volt, a külföldi segélyek gyéren csordogáltak. Tomori lemondott, de végül maradásra bírták. Arra készült, hogy a Dráva és az Al-Duna vonalán megállítja vagy legalább megzavarja a szultáni hadat, amely 1526 derekára bevette Péterváradot, Újlakot, Eszéket, és átkelt a Dráván. A lassan gyülekező magyar hadak Mohácsnál várták a törököket. Az ország főkapitányának Tomorit jelölték. Az alig harmincezres magyar sereg a szultán legalább hatvan-hetvenezres hadával, erős tüzérségével szemben gyenge, hadállása előnytelen volt. Felmerült a visszavonulás, az erősítések

beválásának gondolata, ám Tomori úgy ítélte meg, a visszavonulás már kockázatos.

A csata 1526. augusztus 29-én, kora délután, hosszú várakozás után vette kezdetét. A Tomori vezette közép-had rohamra indult, a szárnyakon azonban a törökök megkerülő hadmozdulata zavart okozott. A magyar lovasság belefutott a török tüzérség és a janicsárok sortüzébe, és a támadás véresen összeomlott. Aki tehetett, menekült. Estére tizenöt-húszezer magyar halott maradt a harcmezőn, menekülés közben életét veszítette II. Lajos király is. Az első vonalban elesett Tomori, akinek levágott fejét a szultán kopjára tűzette a sátra előtt. Ezután a szultán hada zavartalanul nyomult tovább Budára, amelyet kirabolt, mielőtt az ország középső részét pusztítva visszaindult Belgrád felé.

Az összeomlás a magyar oldalon teljes volt. Az ország király nélkül maradt, már érződött a trónutódlás körül kirobbanó polgárháború előszele. A középkori magyar állam lényegében összeomlott, a következő másfél évszázadban teljesen ki volt szolgáltatva a muszlim hódításnak. Tomori Pál, a végvári vitézből lett kalocsai érsek legnagyobb nemzeti tragédiánknak lett a szimbóluma, de jelképe a reménytelen helyzetben is hazáját védő magyar katonának is. ♦

SZÖVEG ÉS KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

SOROZAT –
RIPORT

KAPOCSKÁK

„A te párod társ az ügyeiben is, hiszen a mélyszegénységben élő csángó gyerekek közé miatta mentél el, nem?” „Inkább új kapukat mutatott, amin én beléptem. Ő orvosként járt mélyszegény falvakba és Csángóföldre gyógyítani, és mondta, hogy sok ott a gyerek, akiknek én értem a nyelvét, jó lenne, ha megnézném őket.” **Kecskés Karinával** készült interjúnk (Képmás, 2018. március) részlete folytatást kívánt, tehát most folytatása következik.

◆ Karina az egyik orvosi látogatáson elkísérte férjét, hogy megnézze a csángó gyerekeket. Bár egyedül nem mert belevágni, de barátai melléálltak, és többek között Tátrai Vanda meseterapeutával együtt öt éve elindították a Derék Jankó csángó mesetábort a Muhos-pataki Népi Fürdőn (Hidegség, Gyimesek, Románia).

„Nem csilivili csillagszórókat akarunk adni a gyerekeknek, hanem olyan élményeket, amelyekben korábban nem volt részüik. Ők nagyon kemény életet élnek, legtöbbször 4-5 éves koruk óta dolgoznak – tehenet fejnek, juhokat terelnek, libát őriznek – így a játék öröme az életükben szinte teljesen új fogalom. Mi a táborban együtt játszunk, kirándulunk, folyamatosan velük vagyunk.

Igyekszünk olyan felnőttemintát mutatni nekik, hogy a saját otthonukat ne csak munkahelyként lássák, hanem felfedezzék a benne rejlő játékokat és meséket” – meséli Karina, miközben a Veszprémi Állatkert felé autózunk Kapolcsról, mögöttünk a furgon tömve gyerkőcökkel. A színésznő régi álma vált valóra: „Amióta megismertem ezeket a gyerekeket, meg szeretném mutatni nekik a saját mesevilágomat, ami a Balaton-felvidék és a Káli-medence. Idén végre megvalósulhatott: a másodszer megrendezett Kapolcska Fesztivál szervezője, Márta István neszelte meg a tervem, és év elején felhívott, hogy tíz csángó gyereket és minket várnak szeretettel a kapolcsi táborba. Nagyon megörültem a lehetőségnek és annak a számtalan támogatónak, aki lehetővé tette, hogy egy hétre kinyissuk a világot.”

Karináék táborait és ezt a kirándulást eddig még nem karolták fel nagyobb szervezetek és alapítványok, de lelkesen sorolja, hogy személyesen mennyien segítettek. Volt, aki utalt tízezer forintot, hogy fagyizhassanak egy jót Tihanyban, a Tapolcai-tavasbarlang és a Veszprémi Állatkert egy telefonhívás után adott belépőjegyeket, a Toyota magyarországi képviselője az utazáshoz járult hozzá két mikrobusszal.

Ekkor már második napja kísérem a kis csapatot. Az érkezésem napján a szombati előadásra próbáltak táncsal, népdalokkal és a Despacito csángó verziójával. Inkább megfigyelő voltam, a gyerekekkel lassan találtuk meg a közös hangot, pedig az állatkertben a kertrecből kicsámborgó makik is besegítettek. Aztán az elefántok és a zsiráfok közt valahol félúton egy apró kislány odaszegődik mellém:

- Hogy hívnak?
- Tamás. És téged?

- Én Mimi vagyok. Hány éves vagy?
- 37. És te?
- 14. Mióta fényképezel?
- Annyi idős korom óta, mint te vagy most. Aztán megbeszéljük, hogy ki hol lakik (én Budapesten, ő Somoskán), hogy nagyon szép az állatkert, majd valamiért megkérdezem, hogy van-e testvére.
- Igen, van.
- És jött ő is veletek?
- Nem, ő meghalt.

Karina és a gyerekek a Kapolcska egyik esti próbáján

Ambrus és Ervinke éneklí a „csángó deszpaszitót”

Esti hangulat Misivel

Próba

Én csendben maradok, Mimi látja a zavaromat és segít:
– Anya ráfeküdt az ágyban. Apa is meghalt.

Képtelen vagyok kérdezni, nem is kell, Mimi folytatja, hogy „tren”. Egy másik lány segít rátalálni a magyar szóra: *elütötte a vonat*. Anya még él, de... – és itt félreérthetetlenül mutat hüvelykujjával a szája felé, ami keserűen-zavartan görbül le. Alkoholista, fordítja a mimikát a másik lány.

– A nagyapámmal élek Somoskán már régóta. Bákó mellett van.

Csak nézzük csendben egymás mellett a zsiráfokat. Mimi hozzám bújik, majd indulnak a játszóház felé, én viszont leülök a legközelebbi padra, jóval később érem csak utol őket.

Aztán – mint a mesében – ráralálunk a közös hangra. A nap végére már tudom, hogy nem mindenki jött Csángóföldről, hiszen Karina három és Vanda két gyereke is ott van a csapatban, pedig az első napon meg voltam róla győződve, hogy mindenki a Kárpátokon túlról érkezett. Boldival (Karina idősebb fiával) az állatkertben még kergetőztünk, mert éppen nem szerette, ha fényképezik, másnap viszont már felcsap tábori riporternek, miután odaadtam neki is a kamerát. Mimivel is nagyokat beszélgetünk, Ervinkével a hülyéskedésben találunk közös nevezőt, csak úgy, mint Lukáccsal, a kősteleki Ambrus Robival pedig megbeszéljük, hogy az öt testvér közül ő a legidősebb, így van elég dolga otthon. Pénteken

A szombati előadás pénteki főpróbáján Márta Istvánnal

Mimi

Ragadjuk grabancon a garabonciást?

Rákász Gergely a barokk stílusról mesél a fiataloknak

beindul a Kapolcska Fesztivál is (a rendezvény első pár napja zárt tehetségkutató tábor gyerekeknek, hétvégén nyílt előadásokkal, rendezvényekkel). Együtt szaladunk az óriás garabonciások elől, vagy hallgatjuk szájátva Rákász Gergely orgonajátékát a templomban.

Kizökkentem a riporter szerepből, táborlakóvá cseperedtem három nap alatt. Szombat reggel szaladok oda elbúcsúzni, sajnos vissza kell mennem Budapestre dolgozni. Mimi a nyakamba ugrik, Karina hív az 5. Derék Jankó táborba, ami augusztus 2-án kezdődik, Vanda pedig elmondja, hogy már indultak volna korábban Tihanyba, de a gyerekek nem engedték indulni a buszokat, mert abban reménykedtek, hogy megyek velük.

A vonatról rájuk telefonáltam, meddig maradnak Tihanyban, hogy biciklivel odatekerjek, de már elkéstem. Hazafele újra Karina szavait olvastam az interjúból: „A mélyszegénységben élő gyerekek hamar felnőttek lesznek, nincs meg az életükben a játék ideje. Vagy dolgoznak, vagy tanulnak. A természet számukra nem rejt szépséget vagy szórakozást. A mi gyerekeink tanítják az ottaniakat arra, hogy az őket körülölelő világ varázslatos, égisz érfák és csobogó patakok között élnek, hogy a kismalacokhoz vagy a pocsolóyából kifogott békához lehet szeretettel, tisztelettel és kíváncsisággal fordulni. Ezzel más megvilágításba helyeződik az életük helyszíne, mindaz, ami eddig csak a munkaterületük volt.” ♦

SZÖVEG –
PÁCZAI TAMÁS

SOROZAT –
VILÁG-KÉP

HAMAROSAN ELTŰNIK

◆ A nagy gazdasági világválság – az 1930-as évek – idején az amerikai Farm Security Administration (FSA/Mezőgazdaság-védelmi Hivatal) több dokumentarista fotográfust alkalmazott, hogy fényképeikkel meggyőzzék az állampolgárokat a kormányzati program hasznosságáról. A szervezet feladata az volt, hogy a válság éveiben elszegényedő farmereken segítsenek. Eleinte állami tulajdonú földeken akartak munkát adni nekik, később viszont földvásárlási kölcsönökkel segítették őket az újrakezdésben. A Walker Evans, Dorothea Lange, Jack Delano és mások alkotta csapat mintegy 177 000 fényképet készített az Államokban, azonban a program nem győzte meg a nézőket. Amerika társadalma gyökeresen átalakult, milliók költöztek a biztonságosabbnak gondolt városokba a könnyebb megélhetés reményében, az addig virágzó countryside-on országreszek néptelenedtek el, így a fotósok az eredeti tervekkel ellentétben egy eltűnő korszak utolsó pillanatait örökíthették meg.

Napjaink Litvániájának helyzetét hasonlóan látja **Tadas Kazakevicius** fotográfus is, nem véletlenül kezdi „Hamarosan eltűnik” címre keresztelt, Litvánia falvainak életét bemutató sorozatát történelmi párhuzammal. Mint Kazakevicius a bevezetőben írja, az elmúlt évtizedben Litvánia lakossága hatodával csökkent az ország hátrányos gazdasági helyzete és az európai uniós csatlakozás következményeként. Viszont az országon belül a nagyvárosok szívják el a vidéken maradtakat, az ipar ugyanis szinte teljes egészében áttelepült Vilnius vagy Kaunas térségébe, így a falvakból minden fiatal menekül. Kazakevicius maga is öt évig dolgozott az Egyesült Királyságban, majd ő sem az ország északi részében található szülővárosába, Šiauliaiba költözött vissza, hanem Vilniusba, így bejárta azt az utat, ami napjainkban sok litván fiatalra jellemző. Fotósként feladatának érzi, hogy a megváltoztathatatlanul tűnő folyamatot dokumentálja, hogy unokáinak bemutathassa, milyen is volt Litvánia a 2010-es években.

Tadas Kazakevicius sorozatát az idén harmadik alkalommal megrendezett Zeiss Photography Awards pályázatán díjazták. A pályázatra a szervező World Photography Organization hagyományosan olyan, korábban nem publikált fotósorozatokat vár, amelyek korunkat érintő társadalmi problémákat mutatnak be. ◆

Kép: Copyright: © Tadas Kazakevicius, Lithuania, Shortlist, ZEISS Photography Award

